Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары **www.iz.adilet.gov.kz** сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға арналған басылымдар тізіліміне енгізілген (ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж. №894 бұйрығы)
Редакциялық кеңес құрамы
Тукиев А.С. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Абайділдинов Е.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Абызов Р.М. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Белых В.С. – *з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)*
Губин Е.П. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Борчашвили И.Ш. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Мельник Р.С. – *з.ғ.д. (Киев, Украина)*
Моисеев А.А. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Муромцев Г.И. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Рахметов С.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Малиновский В.А. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Шерубай Құрманбайұлы – *ф.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Абылайұлы А. – *PhD (Астана, Қазақстан)*
Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Айымбетов М.А. – *ҚР еңбек сіңірген мәдениет қайраткері (Астана, Қазақстан)*
Байниязова З.С. – *з.ғ.к. (Саратов, Ресей)*
Досмырза Д.Д. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Елеусізова И.Қ.– *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Казиев З.Ғ.– *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Қоныс В.Т. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Маммадов У.Ю. – *з.ғ.к. (Казан, Ресей)*
Мұшанов Т.Е. *(Астана, Қазақстан)*
Рахымбердин К.Х. – *з.ғ.д. (Өскемен, Қазақстан)*
Свободный Ф.К. – *з.ғ.к. (Барнаул, Ресей)*
Тегізбекова Ж.Ч. – *з.ғ.к. (Бішкек, Қырғызстан)*
Тілембаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Журнал редакциясы
Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.
Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінің БАҚ есепке қою туралы куәлігі № 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)
Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы, 010000, Астана қ., Мәңгілік ел данғ., 8 үй
тел.: 8(7172) 74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru, institutzakonodatelstva@gmail.com

МАЗМҰНЫ

Редакция бағанасы 8

Қазақстан Республикасы Әділет министрі М.Б. Бекетаевтың 2017 жылғы 29-30 тамызда Астана қаласында өткен Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне арналған «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференциядағы алғы сөзі 13

«Жаршының» мұрағат беттері

Ғ.С. САПАРҒАЛИЕВ Мемлекеттік-құқықтық саладағы прокуратураның рөлі туралы құқықтық саясат тұжырымдамасы (ҚР ЗИ Жаршысы, №4(16)-2009, 5-10 б.) 14

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ Академик Ғ. Сапарғалиевтің мемлекеттік-құқықтық саладағы прокуратураның рөлі туралы ғылыми жарияланымына қайта оралғанда 21

Мемлекет және құқық теориясы

А.С. ТУКИЕВ, К.К. АХМЕТОВ Қазақстандағы Құқықтық сауаттандырудың жаңа тұжырымдамасы 24

Р.К. ДЖИЕМБАЕВ, О.А. ЛАДЫГИНА Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық ЖОО-нда білім алушылардың құқықтық санасын қалыптастырудың проблемалары туралы 31

Конституциялық және әкімшілік құқық

Й. ПУДЕЛЬКА, Й. ДЕППЕ (Берлин қ., Германия) Орталық Азиядағы жалпы әкімшілік құқық даму процесінде 39

С.Н. ИСАЕВА Балалар құқықтары жөніндегі уәкіл институты: проблемалар және даму перспективасы 50

Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы

Е.А. ДҮЙСЕНОВ, А.Қ. ЛЯМБЕКОВА Жаңартылатын энергия көздерін пайдаланудағы нормативтік реттеуді жетілдіру мәселелері 57

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

А.Н. АХПАНОВ, З.Ғ. ҚАЗИЕВ Қазақстандық қылмыстық процесте «қисынды мерзім» ұғымын пайдаланудың кейбір негізгі аспектілері туралы 65

Н.К. ИМАНҒАЛИЕВ Бөтеннің мүлкін ұрлағаны үшін жауапкершілік туралы қылмыстық-құқықтық нормаларды жетілдіру туралы 73

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ Қазақстан Республикасының әкімшілік заңнамасына медициналық қателік ұғымын енгізу туралы ұсыныс 80

К.И. ИСМАҒҰЛОВ, А.А. МҰҚАНБЕТҚАЛИЕВ Қазақстан Республикасының терроризмге қарсы іс-қимыл туралы заңнамасын жетілдірудің кейбір проблемалары 89

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

А.С. ИРЖАНОВ Халықаралық терроризм туралы жан-жақты қамтитын конвенцияның жобасын әзірлеудің кейбір мәселелері туралы 96

М.Ж. КУЛИКПАЕВА Цифрлық технологияларды дамыту тұрғысында жеке өмірге құқығын қамтамасыз етудің халықаралық-құқықтық негіздері 101

Құқықтық мониторинг

Е.З. БЕКБАЕВ Татарстан Республикасы мен Башқұртстан Республикасында заңдарды мониторингілеудің шетелдік тәжірибесі туралы 109

Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА Бұқаралық ақпарат құралдарын құқықтық реттеудің кейбір мәселелері («Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» ҚР Заңына талдамалық анықтама материалдары бойынша) 117

А.Қ. ҚАНАТОВ, Е.К. АХМЕТОВ Құқық қорғау қызметінің проблемалық аспектілері (заңнама мониторингі) 123

А.К. АҚАЙ Қазақстан Республикасында сотталғандықты өтеудің кейбір мәселелері 131

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан

Е. САФУАНИ Заңнама техникасы мен тілінің кейбір мәселелері 138

А.К. МАХАМБЕТОВА Агенттік келісім мәселелерін құқықтық реттеу 142

Жас ғалым мінбері

Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде жазалауды реттеу бөлігіндегі кейбір проблемалар туралы 151

Е.В. ЕСПЕРГЕНОВА Қазақстан Республикасы ҚК 318-бабында көзделген қылмыстық-құқықтық норманы жетілдіру проблемалары 158

Р.К. ҚАНАТОВ Фьючерстік шарт ұғымы мен сипаттамалық ерекшеліктері («Туынды құралдар нарығындағы фьючерстік шарттың проблемалары мен перспективалары» атты іргелі және ғылыми қолданбалы зерттеудің талдамалық есебінің материалдары бойынша) 165

Д.Б. АБДИЛЬДИНА Сайлау жүйелері және әйелдердің сайланбалы органдардағы өкілділігі 171

А. АРЫСТАН Титулдық сақтандыру адал ниетті сатып алушылардың мүддесін қорғау ретінде 176

Ғылыми өмір хроникасы

2017 жылғы 8-9 маусымда Екатеринбург қ. өткен Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Еуропа-Азия құқықтық конгресіне қатысуы туралы ақпараттық хабарлама 185

2017 жылғы 22 маусымда Астана қ. өткен Мемлекеттік тілдегі заң жобалары мен халықаралық шарт жобаларының сапасы және ғылыми лингвистикалық сараптама мәселелері бойынша практикалық семинар туралы ақпараттық хабарлама 188

2017 жылғы 29 маусымда Астана қ. қоғамдық, ғылыми ұйымдар, жоғары оқу орындар өкілдерінің, ғалым-заңгерлердің және практиктердің қатысуымен өткізілген семинар-кеңес туралы ақпараттық хабарлама 190

2017 жылғы 17-29 шілдеде Германияда өткен Неміс кәсіпкерлік құқығының сегізінші жазғы мектебі туралы ақпараттық хабарлама 193

2017 жылғы 4-15 қыркүйекте Италиядағы Турин қ. өткен жергілікті көрсетілетін қызметтерді реттеу бойынша XX Турин Халықаралық жазғы мектебі туралы ақпараттық хабарлама 195

2017 жылғы 12-14 қыркүйекте Катманду қ. (Непал) өткен Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Азияның Заң ақпараттық қоғамдастығының халықаралық конференциясына қатысуы туралы ақпараттық хабарлама 197

Библиография

И.М. Умарахуновтың «Международная договорно-правовая практика Республики Узбекистан: вопросы теории и практики» тақырыбындағы монографиясына рецензия, 2017ж. 200

«Государство. Право. Общество в условиях глобализирующегося мира» тақырыбындағы монографияға рецензия, 2017ж. 202

Даналық ойлар 204

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются
на сайте **www.iz.adilet.gov.kz**
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)
Состав Редакционного совета
Тукиев А.С. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан) – (председатель)*
Абайдельдинов Е.М. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Абызов Р.М. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Белых В.С. – *д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)*
Губин Е.П. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Борчашвили И.Ш. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Мельник Р.С. – *д.ю.н. (Киев, Украина)*
Моисеев А.А. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Муромцев Г.И. – *д.ю.н.(Москва, Россия)*
Рахметов С.М. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Малиновский В.А. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Шерубай Құрманбайұлы – *д.ф.н. (Астана, Казахстан)*
Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан) – (председатель)*
Абылайұлы А. – *PhD (Астана, Казахстан)*
Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Айымбетов М.А. – *заслуженный деятель культуры РК (Астана, Казахстан)*
Байниязова З.С. – *к.ю.н. (Саратов, Россия)*
Досмырза Д.Д. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Елеусизова И.К. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Казиев З.Г. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Конусова В.Т. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Маммадов У.Ю. – *к.ю.н. (Казань, Россия)*
Мушанов Т.Е. *(Астана, Казахстан)*
Рахимбердин К.Х. – *д.ю.н. (Усть-Каменогорск, Казахстан)*
Свободный Ф.К. – *к.пс.н. (Барнаул, Россия)*
Тегизбекова Ж.Ч. – *к.ю.н. (Бишкек, Кыргызстан)*
Тлембаева Ж.У. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.
Свидетельство о постановке на учет СМИ № 11219-Ж от 15.11.2010 г. Комитета информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан (№ и дата первичной постановки на учет №6592-Ж. 07.09.2005 г.)
Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172) 74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

Колонка редакции 9

Приветственное слово Министра юстиции Республики Казахстан Бекетаева М.Б. на международной научно-практической конференции «Конституция и модернизация общества и государства», посвященной Дню Конституции Республики Казахстан, г. Астана, 29-30 августа 2017 г. 13

Архивные страницы «Вестника»
Г.С. САПАРГАЛИЕВ Концепция правовой политики о роли прокуратуры в государственно-правовой сфере (Вестник ИЗ РК, №4(16)-2009 г. стр. 5-10) 14
Б.К. НУРГАЗИНОВ Возвращаясь к научной публикации академика Г. Сапаргалиева о роли прокуратуры в государственно-правовой сфере 21

Теория государства и права
А.С.ТУКИЕВ, К.К. АХМЕТОВ Новая Концепция правового просвещения в Казахстане 24
Р.К. ДЖИЕМБАЕВ, О.А. ЛАДЫГИНА О проблемах формирования правосознания обучающихся ведомственных вузов МВД Республики Казахстан 31

Конституционное и административное право
Й. ПУДЕЛЬКА, Й. ДЕППЕ *(г. Берлин, Германия)* Общее административное право в Центральной Азии в процессе развития 39
С.Н. ИСАЕВА Институт уполномоченного по правам ребенка: проблемы и перспективы развития 50

Гражданское и гражданско-процессуальное право
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Вопросы совершенствования нормативного регулирования использования возобновляемых источников энергии 57

Уголовное право и уголовный процесс
А.Н. АХПАНОВ, З.Г. КАЗИЕВ О некоторых ключевых аспектах использования понятия «разумный срок» в казахстанском уголовном процессе 65
Н.К. ИМАНГАЛИЕВ О совершенствовании уголовно-правовых норм об ответственности за кражу чужого имущества 73
Б.К. НУРГАЗИНОВ Предложение о введении понятия медицинской ошибки в административное законодательство Республики Казахстан 80
К.И. ИСМАГУЛОВ, А.А. МУКАНБЕТКАЛИЕВ Некоторые проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан о противодействии терроризму 89

Международное право и сравнительное правоведение
А.С. ИРЖАНОВ О некоторых вопросах разработки проекта Всеобъемлющей Конвенции о международном терроризме 96
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Международно-правовые основы обеспечения права на частную жизнь в контексте развития цифровых технологий 101

Правовой мониторинг
Е.З. БЕКБАЕВ О зарубежном опыте мониторинга законов в Республике Татарстан и Республике Башкортостан 109
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА Некоторые вопросы правового регулирования средств массовой информации (по материалам аналитической справки на Закон РК «О средствах массовой информации» 117
А.К. КАНАТОВ, Е.К. АХМЕТОВ Проблемные аспекты правоохранительной службы (мониторинг законодательства) 123

А.К. АКАЙ Некоторые вопросы погашения судимости в Республике Казахстан 131

Из практики законотворчества на государственном языке

Е. САФУАНИ Некоторые вопросы техники и языка законодательства 138

А.К. МАХАМБЕТОВА Правовое регулирование вопросов агентского соглашения 142

Трибуна молодого ученого

Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ О некоторых проблемах Уголовного кодекса Республики Казахстан в части регулирования наказания 151

Е.В. ЕСПЕРГЕНОВА Проблемы совершенствования уголовно правовой нормы, предусмотренной ст. 318 УК РК 158

Р.К. КАНАТОВ Понятие и характерные особенности фьючерсного договора (по материалам Аналитического отчета фундаментального и научно-прикладного исследования «Проблемы и перспективы фьючерсного договора на рынке производных инструментов») 165

Д.Б. АБДИЛЬДИНА Избирательные системы и представленность женщин в выборных органах 171

А. АРЫСТАН Титульное страхование как гарантия защиты интересов добросовестного приобретателя 176

Хроника научной жизни

Информационное сообщение об участии Института законодательства Республики Казахстан в Европейско-Азиатском правовом конгрессе, 8-9 июня 2017 года, г. Екатеринбург 186

Информационное сообщение о практическом семинаре по вопросам качества законопроектов и проектов международных договоров на государственном языке и научной лингвистической экспертизы, Астана, 22 июня 2017 г. 188

Информационное сооообщение о семинаре-совещании с участием представителей общественных, научных организаций, вузов, ученых-юристов и практиков, 29 июня 2017 года, г. Астана 190

Информационное сообщение о восьмой Летней школе немецкого предпринимательского права, Германия, 17-29 июля 2017 г. 194

Информационное сообщение о XX Туринской Международной летней школе по регулированию местных услуг, г. Турин, Италия, 4-15 сентября 2017 г. 196

Информационное сообщение об участии Института законодательства Республики Казахстан в международной конференции Юридического информационного сообщества Азии, 12-14 сентября 2017 года в г. Катманду (Непал) 197

Библиография

Рецензия на монографию И.М. Умарахунова «Международная договорно-правовая практика Республики Узбекистан: вопросы теории и практики», 2017г. 200

Рецензия на монографию «Государство. Право. Общество в условиях глобализирующегося мира», 2017г. 202

Мудрые мысли 204

Owner and publisher:
SI «Legislation Institute
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.iz.adilet.gov.kz
Included in the list of publications of basic scientific results of dissertations on legal sciences (Order CCES MES RK №894 from 05.30.2013)
Editorial Council members
Tukiyev A.S. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Borchashvili I.Sh. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Kiev, Ukraine)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Sherubai Kurmanbaiuly – *d.ph.s. (Astana, Kazakhstan)*
Editorial Board members
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abylaiuly A. –*PhD (Astana, Kazakhstan)*
Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Aiymbetov M.A. – *Honored Worker of Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakhstan)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Dosmyrza D.D. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Eleussizova I.K.– *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Kaziyev Z.G. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Konusova V.T. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Mammadov U.Y. – *c.j.s. (Kazan', Russian)*
Mushanov T.E. *(Astana, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)*
Svobodniy F.K. – *c.ps.s. (Barnaul, Russian)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek, Kyrgyzstan)*
Tlembaeyva Zh.U. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
The editorial staff
Koltubayeva G.B.
Yermek A.B.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.
The certificate of registration of mass media №11219-G from 15.11.2010 from the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan (Number and date of primary registration №6592-Zh.07.09.2005.)
Address:
The Republic of Kazakhstan,
010000, Astana, Mangilik el pr., 8
tel .: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial 11

Address of the Minister of Justice Beketayev M.B. at the international scientific and practical conference «The Constitution and Modernization of Society and the State», dedicated to the Constitution Day of the Republic of Kazakhstan, Astana, August 29-30, 2017. 13

Archive «Bulletin» pages

G.S. SAPARGALIEV The concept of legal policy on the role of the prosecutor's office in the state and legal sphere (Bulletin FM RK, No. 4 (16) -2009, p. 5-10) 14

B.K. NURGAZINOV Returning to Academician G. Sapargaliyev's scientific publication on the role of the Prosecutor's Office in the state and legal sphere 21

Theory of State and Law

A.S. TUKIEV, K.K. AKHMETOV The new concept of public legal education in Kazakhstan 24

R.K. DZHIEMBAEV, O.A. LADYGINA On the problems of formation of the legal awareness of the students of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan 31

Constitutional and Administrative Law

J. PUDELKA, J. DEPPE *(Berlin, Germany)* General administrative law in Central Asia in the development process 39

S.N. ISSAYEVA The institute of the children's rights commissioner: problems and development prospects 50

Civil and Civil Procedural Law

Y.A. DYUSSENOV, A.K. LYAMBEKOVA Issues of improving regulation of the use of renewable energy sources 57

Criminal law and Criminal procedure

A.N. AKHPANOV, Z.G. KAZIEV About some key aspects of the use of concept «reasonable term» in Kazakhstani criminal procedure 65

N.K. IMANGALIEV On the issue developing criminal norms on the liability for theft of property 73

B.K. NURGAZINOV Proposal for the introduction of the concept of the medical error in the administrative legislation of the Republic of Kazakhstan 80

K.E. ISMAGULOV, A.A. MUKANBETKALIYEV Some problems of improvement of countering terrorism legislation of the Republic of Kazakhstan 89

International and Comparative law

A.S. IRZHANOV About some issues of the drafting of the Comprehensive Convention on International Terrorism 96

M.Zh. KULIKPAYEVA International legal basics of providing of the right to privacy in the context of the development of digital technologies 101

Legal monitoring

E.Z. BEKBAYEV About foreign experience of monitoring of laws in the Republic of Tatarstan and the Republic of Bashkortostan 109

Sh.Zh. TAUKIBAEVA Some problems of legal regulation of mass media (Based on the analytical reference to the Law of the Republic of Kazakhstan «On Mass Media») 117

A.K. KANATOV, E.K. AKHMETOV Problematic aspects of law enforcement service (monitoring of legislation) 123
A.K. AKAY Some problems of cancellation of a criminal record in the Republic of Kazakhstan 131

Lawmaking practice in the official language
Y. SAFUANI On some issues of legislative technique and language 138
A.K. MAKHAMBETOVA Legal regulation of an agency agreement 142

Young scholar tribune
F.R. AKHMEJANOV On some problems of punishment regulation of the Criminal code of the Republic of Kazakhstan 151
Y.V. YESPERGENOVA Problems of improving the criminal law provision in Art. 318 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan 158
R.K. KANATOV Concept and character features of the futures contract (Based on the Analytical Report of the Fundamental and Applied Research «Problems and Prospects of the Futures Contract in the Derivatives Market») 165
D.B. ABDILDINA Electoral systems and representativeness of women in elected bodies 171
A. ARYSTAN Title insurance as the assurance of good faith purchaser interests protection 176

The Chronicle of Scientific Life
Information note on the participation of the Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan in the Euro-Asian Legal Congress, Ekaterinburg, June 8-9, 2017 187
Information note on the practical seminar on the quality of draft laws and treaties in the state language and scientific linguistic expertise, Astana, June 22, 2017. 189
Information note on the seminar with participation of representatives of public, scientific organizations, universities, legal scientists and practitioners, Astana, June 29, 2017 192
Information note on the eighth Summer School of German business law, July 17 and 29, 2017 194
Information note on the XXth Turin International Summer School on the regulation of Local Public Services, Turin, Italy, September 4-15, 2017 196
Information note on the participation of the Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan in the international conference of the Legal Information Network of Asia, Kathmandu (Nepal), September 12-14, 2017 199

Bibliography
Review of a monograph of I.M. Umarakhunova «International legal and treaties practice of the Republic of Uzbekistan: theory and practice», 2017. 200
Review of a monograph «State. Law. Society in a Globalizing World», 2017. 202

Wise thoughts 204

мұқият зерделеп, заңнама аудармасына жан-жақты дайындықпен келу керектігін білмейтіндер де бар деп ойлаймыз. Мұндай жауапсыздыққа жол беру – өз ісіне мән бермеудің салдары.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақ әдеби тілінің түсіндірме сөздігі. - Алматы, 2011. 11-том. -750-б.
2. Новый словарь иностранных слов / Под ред. В.В. Адамчика. - Москва «АСТ», Минск «Харвест», 2005. – 1151 с.
3. Керимов Д.А. Законодательная техника. - М., 2000. – С. 55.
4. Проф. Владимир Назарян. Очерки к проблеме законодательной техники [Электронный ресурс], стр. 12. http://www.cis-legal-reform.org/. (дата обращения: 23.07.2017).
5. Қазақ әдеби тілінің түсіндірме сөздігі. - Алматы, 2011. 4-том. – 750-б.

REFERENCES

1. Қazaқ ədebi tilinің tүsindirme sөzdigi. - Almaty, 2011. 11-tom. -750-b.
2. Novyj slovar' inostrannyh slov / Pod red. V.V. Adamchika. - Moskva «AST», Minsk «Harvest», 2005. – 1151 s.
3. Kerimov D.A. Zakonodatel'naja tehnika. - M., 2000. – S. 55.
4. Prof. Vladimir Nazarjan. Ocherki k probleme zakonodatel'noj tehniki [Jelektronnyj resurs], str. 12. http://www.cis-legal-reform.org/. (data obrashhenija: 23.07.2017).
5. Қazaқ ədebi tilinің tүsindirme sөzdigi. - Almaty, 2011. 4-tom. – 750-b.

УДК 341.24 (574)

АГЕНТТІК КЕЛІСІМ МӘСЕЛЕЛЕРІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ

Махамбетова Айгүл Көбейсінқызы
Қазақстан Республикасының Заңнама институты Лингвистика орталығы
Аударма секторының кіші ғылыми қызметкері, құқық магистрі;
Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: mak271079@mail.ru

Түйін сөздер: *агент; агенттік келісім; агенттік келісімшарт; принципал; тапсырма шарты.*

Аннотация. *Сауда саласында агенттік операциялар принципал деп аталатын бір тараптың агент деп аталатын тәуелсіз екінші тарапқа келісілген аумақта принципал есебінен және оның атынан тауар сатумен немесе оны сатып алумен байланысты нақты және заңды әрекеттер жасауды тапсыруынан тұрады. Агенттік операциялар агенттік келісім деп аталатын ұзақ немесе қысқа мерзімді келісімдер негізінде жүргізіледі.*

Әр елдің агент туралы анықтамаларында айтарлықтай айырмашылық жоқ. Бірыңғай терминологиялық электрондық базада Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Республикалық терминология комиссиясы бекіткен анықтамаға сәйкес қандай да бір адамның тапсырмасы бойынша әрекет ететін тұлға, тапсырманы орындайтын ұйымның, мекеменің және тағы басқалардың өкілі агент деп аталады.

Келісімнің тақырыбы нысанасына қарай: агенттік келісім; агенттік келісімшарт; халықаралық агенттік келісімшарт; коммерциялық агенттік келісім; тапсырма шарты; сауда өкілдігі туралы шарт болып бөлінеді.

Агенттік келісім - жеке немесе заңды тұлғамен принципал атынан және оның мүддесін көздей отырып, белгілі бір міндеттерді орындау жөніндегі шарттың түрі. Құрылымы мақалада берілген агенттік келісімді (шартты) үлгілік нұсқа ретінде пайдалану ұсынылады.

Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасында тапсырма, комиссия, көлік экспедиция шарттары және басқалары көрініс тапқан, ал агенттік келісім (шарт) қамтылмаған. Алайда, тәжірибе жүзінде заңнама ұқсастығын пайдалана отырып, бұл шарттарды жасауға тиым салынбаған. Талдау негізінде қолданыстағы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіне агенттік келісім (шарт) және оның мәселелерін

қамтитын «Агенттеу» тарауын енгізу ұсынылады.

Зерттеудің нәтижелері азаматтық заңнаманы, кәсіпкерлік және сауда салаларын жетілдіру бойынша заң шығармашылық жұмысында, ғылыми зерттеулерде қолданылуы мүмкін.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ВОПРОСОВ АГЕНТСКОГО СОГЛАШЕНИЯ

Махамбетова Айгуль Кобейсиновна
Младший научный сотрудник сектора перевода Центра лингвистики Института законодательства Республики Казахстан, магистр права; г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: mak271079@mail.ru

Ключевые слова: *агент; агентское соглашение; агентский договор; принципал; договор поручения.*

Аннотация. *Агентские операции в сфере торговли состоят в поручении одной стороной, именуемой принципалом, независимой другой стороне, именуемой агентом, совершения фактических и юридических действий, связанных с продажей и покупкой товара на оговоренной территории за счет и от имени принципала. Агентские операции совершаются на основе более или менее длительного соглашения, именуемого агентским соглашением.*

В определениях об агенте разных стран нет существенных различий. Согласно утвержденному определению Республиканской терминологической комиссией при Правительстве Республики Казахстан в единой терминологической электронной базе агент – это лицо, действующее по поручению какого-либо лица, представитель организации, учреждения и других выполняющих поручения.

Заголовок соглашения в зависимости от предмета подразделяется на: агентское соглашение; агентский контракт; международный агентский контракт; коммерческое агентское соглашение; договор поручения; договор о торговом представителе.

Агентское соглашение вид договора о выполнении юридическими и физическими лицами определенных обязанностей от имени и с учетом интересов принципала. Агентское соглашение (договор), структура которого представлена в статье, предлагается использовать в качестве образцового варианта.

В гражданском законодательстве Республики Казахстан предусмотрены договоры поручения, комиссии, транспортной экспедиции и другие, а агентское соглашение (договор) не предусмотрено. Однако на практике, используя аналогию в законодательстве, совершение таких договоров не запрещается. На основе анализа предлагается внести в действующий Гражданский кодекс Республики Казахстан раздел «Агентирование», включающий понятие агентское соглашение (договора) и вопросы связанное с ним.

Результаты исследования могут быть использованы в законотворческой работе, научных исследованиях по совершенствованию гражданского законодательства, сфер предпринимательства и торговли.

LEGAL REGULATION OF AN AGENCY AGREEMENT

Makhambetova Aigul
Junior Research Fellow of the Translation Sector of the Linguistics Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, Master of Laws; Astana, Republic of Kazakhstan; e-mail: mak271079@mail.ru

Keywords: *agent; agent agreement; agency contract; principal; contract of commission.*

Abstract. *Agency transactions in the field of trade consist in order by one party, called the principal, to the other independent party, called an agent, commission of the actual and legal acts connected with sale and purchase of goods in the specified territory at and on behalf of the principal. Agency transactions are made on the basis of more or less long agreement which is referred with the agency agreement.*

In several countries, there are no sufficient differences of the agent definition. According to the approved definition of the Republican terminological commission at the Government of the Republic of Kazakhstan in an integrated terminological electronic database, the agent is a person acting on behalf of a person, a representative of an organization, institution and other executing assignments.

Depending on the subject, the title of the agreement divided into: an agency agreement; agency contract; international agency contract; commercial agency agreement; contract of commission; contract of sales representative.

Agency agreement type of contract on the performance by legal and physical persons of certain duties on behalf of and taking into account the interests of the principal. The agency agreement (contract) whose structure is presented in the article is proposed to be used as an exemplary option.

Agreements of order, the commission, transport expedition and others are provided in the civil legislation of the Republic of Kazakhstan, but the agency agreement (contract) is not provided. However, in practice, using analogy in the legislation, commission of such agreements is not forbidden. On the basis of the analysis, it is proposed to include in the current Civil Code of the Republic of Kazakhstan the section «Agency», which includes the concept of an agency agreement (agreement) and issues related to it.

Results of the research can be used in legislative work, scientific research on improvement of the civil legislation, spheres of entrepreneurship and trade field.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың: «Біздің мақсатымыз - өзгермелі әлемдегі жаңа жағдайларда тек тірі қалу емес, сондай-ақ бұрынғы табыстарымызды нығайта, осы жаңа әлемге өзіміздің ықпал ету мүмкіндігімізді кеңейте отырып, дамуымызды жалғастыру» деген сөздері айрықша мәнге ие [1]. Жаңа әлемде мүмкіндіктерді кеңейтуде және дамытуда халықаралық қатынастар орнатудың, сонымен қатар тауарларды сатып алу-сатуды жүзеге асыруға бағытталған кәсіпкерлік, сауда қызметімен айналысудың да маңызы зор. Сауда қызметі саласында шет мемлекеттермен, халықаралық одақтармен және ұйымдармен ынтымақтастық жасау әрі өзара іс-қимылды жүзеге асыру басты мақсаттардың бірі болып отыр.

Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы негізінде[1] Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі 2017 жылға арналған іс-шаралар жоспарында[2] «Агенттерді азаматтық құқық субъектілері қатарына енгізу және агенттік келісім мәселелерін регламенттеу орындылығын қарау» мәселесі қойылған.

Бастапқы кезде ел ішінде ғана пайда болған сауда дамудың арқасында бертін келе оның экономикасының жан-жақты дамуы нәтижесінде сыртқы саудада да дамып, тауар айналымы арқылы кеңейе түсті. Г.Ф. Шершеневич атап көрсеткендей: «көпестер, саудагерлер өз тауарларын өзіне деген сенімді адамдарға тапсырды, ал олар тауарды алыс елдерге апарып, сатып отырды. Одан қайтып келген соң көпеске есеп беріп, есеп айырысып отырған» [2]. Сол сияқты қазіргі заманғы принципал, агент сияқты кәсіпкерлік қызмет, сауда саласындағы мамандардың халықаралық қатынас, сауда саласындағы орны бөлек.

Сауда саласында агенттік операциялар принципал (сенім білдіруші) деп аталатын бір тараптың агент (сауда агенті, коммерциялық агент) деп аталатын тәуелсіз екінші тарапқа келісілген аумақта принципал есебінен және оның атынан тауар сатумен немесе оны сатып алумен байланысты нақты және заңды әрекеттер жасауды тапсыруынан тұрады. Агенттік операциялар агенттік келісім (бұдан әрі - Келісім) деп аталатын ұзақ (әдетте көпжылдық) немесе қысқа мерзімге жасалатын келісімдер негізінде жүргізіледі.

Агенттіңтәуелсіздігіоныңпринципалмен еңбек қатынастарында тұрмайтындығында және белгілі бір сыйақыға өз қызметін дербес атқаратындығында. Агент сауда саласындағы тізбеде тіркелген заңды тұлға ретінде Келісімде белгіленген өкілеттіктер шегінде әрекет етуге міндетті болса да, принципал тарапынан тікелей бақылауға және қадағалауға жатпайды.

Агенттің өз атынан және өз есебінен мәмілелер жасайтын, шарт негізінде қабылданған сатушы мен саудагерден, сондай-ақ үшінші тұлғалар алдында өз атынан әрекет ететін, бірақ комитент (бір немесе бірнеше келісім жасауға екінші адамға (комиссионерге) тапсырыс беретін адам)

[1] Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 28 тамыздағы № 858 Жарлығымен бекітілген «Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы»// http://adilet.zan.kz/kaz// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.

[2] Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 желтоқсандағы № 906 Қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі 2017 жылға арналған іс-шаралар жоспары» // http://adilet.zan.kz/kaz// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.

есебінен мәмілелер жасайтын комиссионерден және сауда саласындағы басқа да мамандардан ерекшелігі оның өз қызметін принципал атынан әрі оның есебінен жүзеге асыруы болып табылады. Агент сатып алу-сату мәмілесін жасауға ғана жәрдемдеседі, бірақ өзі (Келісім тарапы ретінде) оған қатыспайды әрі өз есебінен тауарды сатып алмайды. Ол Келісіммен оған жүктелген жауаптылық шеңберінде принципал өкілі ретінде ғана әрекет етеді. Келісімнің сату құқығын беру туралы шарттан (дистрибьюторлық шарт) ерекшеленетін өзгешелігі де осында.

Әр елдің агентке қатысты өз түсінігі бола тұрып, олардың агентке берген анықтамаларында айтарлықтай айырмашылық жоқ. Мысалы, бірыңғай терминологиялық электрондық базада (бұдан әрі - Электрондық база) қандай да бір адамның тапсырмасы бойынша әрекет ететін тұлға, тапсырманы орындайтын ұйымның, мекеменің және тағы басқалардың өкілі - агент (жалпы) (латынша «agens» - «іс-әрекет»)[3]; Англия мен жалпы құқық (civil law) нормаларын қолданатын мемлекеттерде агенттік келісімдегі тараптар агент және принципал (agent, principal); Германияда - өкіл (сауда өкілі) және кәсіпкер (Vertreter, Handelsvertreter, Unternemer); Францияда - өкіл (агент) және сенім білдіруші (representant, commentant en mandat); Аустрия, Бельгия, Финляндия, Жапонияда - сауда өкілі және кәсіпкер; Скандинавия елдерінде - агент және кәсіпкер, ал Аргентина мен Бразилияда - сенім білдірілген адам және сенім білдіруші деп аталады.

Ағылшын-америка құқықтық жүйесінде (common law) агент деп басқа адамның өкілін білдіру не оның атынан айқындалған аумақта белгілі бір тауары бойынша сауда операцияларын жасауға құқығы бар жеке немесе заңды тұлға түсініледі. Агент өз принципалы атынан келіссөздер жүргізеді, бірақ ол шарттағы дербес тарап ретінде әрекет етпейді. АҚШ пен Англияда «агент» термині өкілдік пен делдалдықтың барлық түрі бойынша өкілдік берілген тұлға агент ретінде жиі қолданылады.

Германия заңнамасында сауда агенті дербес кәсіпкер ретінде басқа кәсіпкер үшін мәмілелер жасасу бойынша делдалдық қызмет көрсетуге немесе оның атынан мәмілелер жасасуға өкілеттігі бар адамды білдіреді.

Дания, Швеция, Норвегия, Исландия заңнамасында басқа адам өзі үшін заңды әрекеттер жасауға немесе үшінші тараппен шарттар жасасу барысында оның атынан әрекет етуге өкілеттік берген адам агент болып табылады.

Коммерциялық агенттерге қатысты ЕО-ға мүше мемлекеттердің заңнамаларын жақындату туралы директиваның 1-бабына сәйкес «коммерциялық агент» терминіне «принципал» деп аталатын басқа адамның атынан тауарларды сатуға немесе сатып алуға байланысты келіссөздер жүргізуге не принципал атынан мәмілелер талаптарын талқылауға және оны жасасуға өкілеттік берілген тәуелсіз делдалды білдіруі керек деп түсінік берілген[4].

Еуропаның алдыңғы қатарлы елдерінің бірі Италия құқығында агент (agente) пен өкіл (representant) арасындағы айырмашылықты: агент тек шарт жасасу үшін тараптарды байланыстырушы, ал өкіл кәсіпкер атынан шартқа дербес қол қоюшы ретінде көрсетілген [3, 311-313 б.].

Кейбір елдердің заңнамасында агенттердің құқықтық мәртебесіне байланысты айтарлықтай айырмашылықтар бар әрі көп жағдайда ол нақтыланған ережелерді қамтиды, олардың негізінде принципал мен агент арасындағы өзара қарым-қатынас туындайды.

«Агенттік келісім» терминінің құқықтық мағынасы бар және ол келісімдердің белгілі бір түріне ғана пайдаланылады. Бұл терминнің негізсіз пайдаланылуы (агент-дистрибьютор) агенттік болып табылмайтын келісімдерге агенттік келісімдер туралы ережелерді қолдануға себеп болуы мүмкін. Ал бұл, өз кезегінде, елеулі түсінбеушіліктерге алып келеді.

Электрондық базада Келісім - жеке немесе заңды тұлғамен принципал атынан және оның мүддесін көздей отырып, белгілі бір міндеттерді орындау жөніндегі шарттың түрі acentelik anlaşması (түрік тілінде), agentliyi müqavilə (әзербайжан тілінде), agentlik shartnomasi (өзбек тілінде), агенттик келишим (қырғыз тілінде)[5] деп анықтама берілген.

Келісімдерді құқықтық реттеуде айтарлықтай айырмашылықтар бар. Континенттік Еуропа мемлекеттерінде, Скандинавия елдерінде, сондай-ақ Жапония мен басқа да дамушы елдерде агенттердің

---

[3] *Бірыңғай терминологиялық электрондық база//https://termincom.kz// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.*

[4] *1986 жылғы 18 желтоқсандағы Коммерциялық агенттерге қатысты ЕО мүше мемлекеттердің заңнамаларын жақындату туралы № 86/653/ЕЭО директивасы //http://www.alppp.ru/law/grazhdanskoe-pravo/mezhdunarodnoe-chastnoe-pravo/11/direktiva--86653ees-soveta-evropejskih-soobschestv.html// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.*

[5] *Бірыңғай терминологиялық электрондық база// https://termincom.kz// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.*

құқықтық қатынастарын реттейтін нормалар, әдетте, азаматтық және сауда кодекстерінде не сауда агенттері туралы заңдарда белгіленген әрі шарттың қатысушылары өзгеше келіспегенде қолданылады.

Континенттік Еуропа мемлекеттерінің құқық жүйесінде (civil law) сауда дедалдарының қызметтеріне, оның ішінде шет елдер нарығына тауарларды жеткізу бойынша қызметтерге қатысты коммерциялық өкілдік шартының жүйесі қабылданған, оған сәйкес өкіл сенім білдіруші атынан және оның есебінен әртүрлі мәмілелер жасайды. Сонымен бірге ол үшінші ел нарығына тауарының жеткізілуіне сенімгердің мүддесін ескереді және осы іс-шараға жәрдемдесуші кешенді (нарық зерттеулері, жарнама, клиенттер іздеу, олармен келіссөздер жүргізу және басқа да шаралар) орындайды.

Өкілдік туралы ағылшын құқығының нормаларын пайдаланатын Англияның, АҚШ және басқа елдердің заңнамасында сауда агенттері туралы арнайы норма жоқ, сауда агенттерімен құқықтық қатынас толығымен сауда ережелерімен және сот практикасымен айқындалады. Бұл жерде тараптардың құқығы мен міндеттері Келісімнің шарттарымен белгіленеді. Сондай-ақ Келісімді жасау кезінде агенттің өз міндеттерін атқарған кезде принципал нұсқаулары негізінде әрекет ететінін немесе заңды басшылыққа алатынын не керісінше, оны міндеттеуші қандай да бір келісімге қол қоятынын, кепілдік беретінін, принципал атынан қандай болмасын сенім білдіретінін, келісімшарт негізінде принципал атынан қаржы бөлетінін, өзін агент немесе принципалдың сауда өкілі деп танитындығын нақты шешу қажет.

Тараптар әр жағдайда Келісімге енгізу қажет болатын тармақтарды нақты айқындайды. Осы тармақтар мен оларды енгізудің нысанасы Келісімде мүдделері қозғалған елдің немесе елдердің заңына ішінара негізделеді не Келісімге ішінара еркін енгізіледі. Бірақ Келісімнің барлық мәселелері бойынша заңға сілтеме жасап қана қоймай, негізгі қағидат мазмұнының басым бөлігі айқындалған тармақтармен беріледі.

Халықаралық сауда тәжірибесі Келісімнің және оның түзетулерін жазбаша жасалуының орындылығын көрсетті, өйткені бірқатар елдерде бұл заңмен негізделген. Оған қоса, екі тарап та Келісімді принципал елінің заңдарын, сонымен бірге принципал атынан қызмет атқаруға өкілетті агенттің заңдарын да алдын ала зерделемей тұрып жасаудың қиындықтарды туғызатынын ескеруі керек [4, 295-296 б.].

Келісімнің тақырыбы нысанасына қарай: агенттік келісім (Agency Agreement); агенттік келісімшарт (Agency Contract); халықаралық агенттік келісімшарт (International Agency Contract); коммерциялық агенттік келісім (Commercial Agency Agreement); тапсырма шарты; сауда өкілдігі туралы шарт болып бөлінеді.

Принципал мен сауда (коммерциялық) агенті келісімнің тараптары болып табылады. Олар - дербес әрі біріне-бірі тәуелсіз заңды және/немесе жеке тұлға. Принципалдың агентке берген өкілеттігіне қарай агенттерді принципал атынан мәмілелер жасауға құқығы бар және құқығы жоқ деп ажыратылады.

Келісімде мақсатына қарай тауар анықталады, яғни, тауардың түрлері нақты көрсетіледі. Әдетте, келісілген тауарлар Келісімнің Қосымшасында тізбеленіп беріледі. Тараптардың келісуі бойынша басқа сәйкес келетін жаңа тауарларды Келісімге енгізуге болады. Сатып алушылармен келіссөздер барысында тауарды ұсынған кезде сатып алу-сату шартының ережелері мен шарттарын агент қатаң сақтау керек. Бұл сатып алушы берген тапсырыстың принципалдың шарттарына, көбінесе, баға мен жеткізу мерзіміне сай болатынына сенімді болу үшін жасалады.

Тауар туралы тармақта немесе жекелеген тармақта агент операциялар жасай алатын аумақ айқындалады. Көбінесе ол келісімде «аумақ» деп аталып, онда не оның Қосымшасында көрсетіледі.

Келісімнің келесі тармағы агенттің құқықтары мен міндеттеріне арналады. Агент Келісім бойынша өткізуді ұйымдастыруға да, принципалдың мүддесін қорғауға да қатысты міндеттерді өзіне алады.

Агент принципал нұсқаулығына сәйкес аумақта тауарларды сатуға жәрдемдесу және оның мүддесін қорғау үшін бар күшін салады. Егер өзгеше келісілмесе, агенттің принципал атынан үшінші тұлғамен келісімшарт жасасуға құқығы жоқ. Принципал атынан келісімшарт жасасу құқығы, әдетте, халықаралық саудада қолданылмайды. Дегенмен, егер тараптар агентке осындай құқық беруге қарсы болмаса, онда олар Келісім мәтінінде осы жағдайды ескереді.

Агенттің өткізуді ұйымдастыру және принципал мүддесін қорғау бойынша міндеттері Келісімде арнайы белгіленеді:

Бейбәсекелестік туралы - агенттің Келісім қолданысы мерзімінде (ерекше белгіленсе, қолданыс мерзімінен кейін де) принципал тауарлары үшін бәсекелес болып саналатын тауарларды өткізуге, өндіруге, жарнама жасауға, сондай-ақ келісілген аумақта бәсекелес болып табылатын басқа фирмалар атынан тікелей де, жанама да

әрекет етуге құқығы жоқ.

Сатуды ұйымдастыру - агент аумақта өз міндеттерін атқаруға кепілдік беру үшін сатудың тиісті ұйымдастырылуын қамтамасыз етуге міндетті.

Жарнама жасау - агентке принципал нұсқаулығына сәйкес өз есебінен жарнама жасау міндеті жүктеледі. Ол өзі жасаған жарнама материалдарының мазмұны мен безендірілуін, жарнаманы, осы мақсаттар үшін басылым таңдауды принципалмен келісуге міндетті. Тараптар бірлескен жарнаманы жасауды да уағдаласа алады.

Сатудың ең төмен айналымы туралы - агентке сатудың кепілдендірілген ең төмен, яғни, келісілген сомадан кем болмайтын көлемде сатып алу-сату шартын жасасу бойынша белгілі бір мерзімге белгіленетін делдалдық қызметті атқару міндеті жүктеледі.

Агенттің қаржылық жауаптылығы туралы - агент сатып алушылардың төлем қабілетті екендігіне алдын ала көз жеткізуге міндетті.

Делькредер - осы делькредер міндетін өзіне алған агент сатып алушы төлем қабілетсіз болған жағдайда, келтірілген залалды Келісімде алдын ала белгіленген сома шегінде өтеуге міндеттенеді.

Принципалға ақпарат пен есеп беру - агент нарық, бәсекелестік жағдайы, валюта мен кеден, аумақ шегінде импортты реттеу қағидалары, барлық кемшіліктер, бағалар, тауарлардың техникалық деректері туралы және басқа да Келісім нысанасына қатысты ақпаратты принципалға беріп отыруға міндетті.

Принципалдың тауар белгілері мен белгілемелері - агент принципалдың тауар белгілерін, фирма атауын және өзге де белгілемелерін Келісімде көзделген тауарлардың төлнұсқалығын растау және жарнамалау әрі принципал мүддесі үшін ғана пайдаланады.

Келісімнің комиссиялық сыйақы тармағына қатысты оның анықтамасы ретінде «Трансферттік баға белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 2-бабында «комиссиялық (агенттік) сыйақы - мәмілеге қатысушы мен сауда брокері, трейдер немесе агент арасындағы жеке келісімде көзделген, жасалған мәміле сомасы немесе сомасының пайызы түрінде төленетін, тауарды сатып алу-сату, жұмысты орындау, қызметті көрсету бойынша сауда брокерінің, трейдердің немесе агенттің көрсеткен қызметі үшін төлемақы»[6] деп түсіндірілгенін келтіруге болады. Сонымен бірге Электрондық базада агенттік сыйақы - өткізуді кеңейту мақсатымен, тауарды сату және оның жарнамасы бойынша делдалдық қызметті төлеу, ajan komisyonu (түрік тілінде), agent komissiya (әзербайжан тілінде), agentlik komissiyasi (өзбек тілінде), агенттин комиссиясы (қырғыз тілінде) деп анықтама берілген[7].

Келісімшарт қолданысы кезеңінде Келісім аумағындағы сатып алушылар алған, келісілген тауарлардың барлық сатылымы үшін агенттің комиссиялық сыйақыға құқығы бар. Агенттің комиссиялық сыйақысы сатып алушы келісілген шарт талаптары бойынша төлеуге міндетті нақты сатып алу бағасының келісілген пайызымен есептеледі. Яғни, агенттің сыйақысы принципалға сатылған тауардан түсетін нетто-сомадан (шоттардың таза сомасынан) есептеледі.

Агенттің комиссиялық сыйақысының мөлшері оның атқаратын функциясына, тауар түріне, көрсететін қызмет көлеміне байланысты болады. Халықаралық сауда практикасы көрсеткендей, комиссиялық сыйақы мөлшері 2 пайыздан 10 пайызға дейінгі аралықты құрайды.

Келісімде агенттің сыйақысы оған қашан төленетіні және қай кезде өтелген деп саналатыны көрсетіледі. Комиссиялық сыйақы сомасына байланысты кез келген салықты агент өзі төлейді.

Принципалдың құқықтары мен міндеттеріне мыналар жатады:

Принципал агент ұсынған мәмілелерді қабылдау, одан бас тарту туралы өз шешіміне қатысты ақпаратты оған хабарлауға міндетті. Агент берген дербес тапсырысты қабылдауды не қабылдамауды өз қалауы бойынша шешуге құқығы бар, дегенмен, ол одан себепсіз бас тарта алмайды. Принципалдың тапсырыстардан қайтадан бас тартуы оның тарапынан келісімшартты бұзғаны болып саналады.

Принципал агентке шарттық тауарларға жататын барлық жазбаша құжаттаманы, сондай-ақ агентке өз міндеттемелерін орындауға қажетті ақпаратты береді. Келісімде принципалдың агентке оның қызметіне қажет материалдарды беруге және онымен жасасатын мәміленің шарттарын айтуға (тегін немесе ақылы) міндетті екені көрсетіледі.

Принципал бағаны өзгертуге, агент арқылы өткізетін тауарлардың сауда белгісін тіркеуге құқылы.

[6] «Трансферттік баға белгілеу туралы» 2008 жылғы 5 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z080000067// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.

[7] Бірыңғай терминологиялық электрондық база// https://termincom.kz// 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.

Екі тарап та өзара келісу бойынша өзге де құқықтар мен міндеттерді арнайы көрсете алады.

Келісімнің қолданылу мерзімі және оны бұзу тәртібі тармағына сәйкес оның қолданылу мерзімі бөлігінде Келісім белгіленген немесе белгіленбеген мерзімге жасалады. Әдетте, ол бір жылдан бес жылға дейін белгіленген мерзімге жасалады әрі онда оның келісілген мерзімге немесе бір тарап шарттық қатынастарды тоқтату ниеті туралы мәлімдегенге дейін белгіленбеген мерзімге ұзартылатыны да көрсетіледі.

Әрбір тарап келісімшартты бұзу ниеті туралы жазбаша хабарламаны біріне бірі жіберу арқылы келісімшартты бұза алады. Бір тарап келісімшарттың қандай да бір міндеттемелерін сақтамағанда немесе ерекше жағдайларда келісімшарт бұзылады.

Әдетте, Келісімге тараптар арасында туындауы мүмкін барлық даулардың тиісті төрелікке және бітімгерлік қағидаларына сәйкес реттелетіні туралы талап енгізіледі. Төрелік келісімшарттың ережелерін және халықаралық саудада жалпыға танылған халықаралық агенттік келісімшартқа қатысты қолданылатын құқық қағидаттарын негізге алады. Егер агент болатын ел Еуразиялық одаққа мүше мемлекет болса, онда осы жағдайға байланысты ЕО міндетті директивасы да қолданылады. Қандай жағдай болса да төрелік агент болатын ел заңнамасының құқықтық нормаларын міндетті түрде ескереді [3, 326-334 б.].

Құрылымы жоғарыда келтірілген Келісімді (шартты) үлгілік нұсқа ретінде пайдалану ұсынылады.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің (ерекше бөлім) (бұдан әрі - ҚР АК) 41-тарауы Келісімнің бір түрі Тапсырма шартына[8] арналған. Осы тараудың 846-бабына сәйкес Тапсырма шарты (бұдан әрі - Шарт) бойынша бір тарап (сенім білдірілген өкіл) екінші тараптың (сенім білдірушінің) атынан және соның есебінен белгілі бір заңды іс-әрекет жасауға міндеттенеді. Сенім білдірілген өкіл жасаған мәміле бойынша құқықтар мен міндеттер тікелей сенім білдірушіде пайда болады әрі ол жазбаша нысанда жасалады.

Шарт, жалпы ереже бойынша, ақылы болады, бірақ ол, әсіресе, егер тараптардың арасында жеке-сенімгерлік қатынастар қалыптасқан болса, тегін болуы да мүмкін.

Сенім білдірілген өкілдің міндеттері: Сенім білдірушінің нұсқаулары бойынша тапсырманы орындау; Сенім білдірушінің талабы бойынша тапсырманың орындалуы жөнінде есеп беру; Сенім білдірушіге мәміле бойынша алғандарының барлығын қайтарып беру; Орындағаны жөнінде сенім білдірушіге есеп беру; Егер келісімшарт сенімхатқа негізделген болса, тапсырманы орындап болғаннан кейін сенімхатты қайтарып беру.

Егер істің мән-жайы бойынша ол сенім білдірушінің мүдделері үшін қажет болса және сенім білдірілген өкіл сенім білдірушіден алдын ала сұрай алмаса не өзінің сауалына дер кезінде жауап алмаса, сенім білдірілген өкіл сенім білдірушінің нұсқауларынан бас тартуға құқылы. Бұл жағдайда сенім білдірілген өкіл, хабарлау мүмкін болысымен жол берілген ауытқулар туралы сенім білдірушіні хабардар етуге міндетті.

Сенім білдірушінің міндеттері: Өкілге тапсырма мен нұсқаулар беру. Сенім білдірушінің нұсқаулары нақты, заңды және жүзеге асырылатын болуы тиіс; Сенім білдірілген өкілді тапсырманы орындау үшін қажетті қаражатпен, құралдармен қамтамасыз етуге; Сенім білдірілген өкілдің тапсырманы орындау үшін қажет болған шығындарының орнын толтыруға міндетті; Сенім білдіруші Шартқа сәйкес сенім білдірілген өкілдің орындағанының барлығын кешіктірмей қабылдауға міндетті; Егер Шарт тараптары екеуінің де немесе олардың бірінің кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруына байланысты болса, шартта өзгеше көзделмесе, сенім білдіруші сенім білдірілген өкілге сыйақы төлеуге міндетті.

Егер Шартта немесе заң актілерінде Шартты орындаудың өтелуі көрсетілсе, бірақ сыйақының мөлшері көрсетілмесе, онда ол осыған ұқсас қызметтер үшін, әдетте, қабылданған баға ескеріле отырып айқындалады. Сенім білдірілген өкіл барлық талап етілген әрекеттерді тиісті түрде атқарғанын, бірақ тапсырманың орындалмай қалғанына ол кінәсіз екендігін дәлелдеген жағдайда да сыйақы төленуге тиіс.

Мынадай: келісімшартта (сенімхатта) сенім ауыстыруға құқық берілген; өкіл елеулі себептермен сенім білдірушінің мүдделерін жеке өзі қорғауға мүмкіндігі болмағанда, оның мүдделерін қорғау үшін сенімді басқа тұлғаға ауыстыруға мәжбүр болған жағдайларда, сенім білдірілген өкілге сенімді басқа лауазымды тұлғаға (орынбасарға) тапсыруға, яғни, сенім ауыстыруға рұқсат етіледі.

Сенім ауыстыру мерзімі ол негізге алынып берілген алғашқы келісімшарттың

[8] *1999 жылғы 1 шілдедегі Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (ерекше бөлім) // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409 // 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.*

қолданылу мерзімінен аспауы керек.

Егер біреудің мүддесі үшін жасалған әрекеттер оның тапсырысынсыз, яғни, Шартқа қол қойылмай тұрып жасалған болса және кейін де оның осы әрекеттерін сол адамның өзі қолдаған болса, онда сенім білдірілген өкіл шығындарын одан өтетіп алуға және сыйақы алуға құқылы болады, сонда ғана бұл әрекеттерге Шарт жөніндегі ережелер қолданылады [5, 79-81 б.].

Шарт міндеттерді тоқтатудың жалпы негіздерімен қатар: сенім білдірушінің тапсырманы ауыстыруы; сенім білдірілген өкілдің бас тартуы; сенім білдірушінің немесе сенім білдірілген өкілдің қайтыс болуы, олардың біреуін әрекетке қабілетсіз, әрекет қабілеті шектеулі немесе хабарсыз кетті деп танудың салдарынан тоқтатылады (852-бап)[9].

Тәжірибе жүзінде делдалдық тапсырма шарты, комиссия шарты, көлік экспедициясы және жай делдалдық, өтемелі қызмет көрсету шарты, агенттік сияқты шарттармен жүзеге асады. Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасында тапсырма, комиссия, көлік экспедиция шарттары және басқалары қамтылған, ал агенттік шарт (келісім) көрініс таппаған. Алайда, тәжірибе жүзінде заңнама ұқсастығын пайдалана отырып, бұл шарттарды жасауға тыйым салынбаған. Бұл Шарт Қазақстан Республикасының заңнамасында жаңадан даму үстінде, сондықтан да әлі экономикалық тұрақтылық сипатын ала қойған жоқ.

Агенттік шарт Ресей Федерациясының Азаматтық кодексіне (екінші бөлім)[10] (бұдан әрі - РФ АК) тек 1996 жылы ғана енгізілген. РФ АК-нің 1005-бабына сәйкес «Агенттік шарт бойынша агент екінші тараптың тапсырмасымен сыйақы үшін өз атынан немесе тапсырыс беруші атынан және соның есебінен бірнеше заңды әрекеттер жасауға міндеттенеді».

Ал Қазақстан Республикасының заңнамасында бұл шарт көрсетілмегендіктен, ол үшін не тапсырма шарты немесе комиссия шарты жасалады. Ресейдің жаңа азаматтық кодексі қабылданғанға дейін де ол тапсырма немесе комиссия шартымен реттелді. Алайда, жаңа кодекстер қабылданған соң, агенттік шарт жеке шарт ретінде атап көрсетілді.

РФ АК бойынша агенттік шарт тек заңды әрекеттер ғана емес, нақты әрекеттер де жасай алады. Оған қоса, агенттік шарт комиссия шартының да, тапсырма шартының да моделін қолданыла алады. Агент өз атынан клиент есебінен әрекет етсе, комиссия шартын, клиент атынан клиент есебінен әрекет еткенде тапсырма шартының моделін пайдаланады [6]. Сонымен қатар РФ АК түсіндірмесінде егер агент принципал атынан әрекет етсе, оның қызметі тапсырма шартында көзделген қағидалармен, ал егер ол өз атынан әрекет етсе, онда басқаның мүддесіне тапсырмасыз әрекет жасау бойынша нормаларды қолдану арқылы реттелетіні де түсіндірілген[11].

Талдау негізінде ҚР АК Агенттік шартты, оның ұғымдары мен қолданысын, агенттік сыйақыны, тараптардың (агент пен принципал) құқықтарын реттеуді, міндеттерін және оған қатысты өзге де мәселелерді қамтитын баптардан тұратын «Агенттеу» тарауын енгізу ұсынылады.

1978 жылы халықаралық деңгейде қабылданған Халықаралық жеке құқық жөніндегі Гаага конференциясы шеңберінде

---

[9] 1999 жылғы 1 шілдедегі Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (ерекше бөлім) // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409 // 22.05.2017 ж. жағдай бойынша.

[10] 1996 жылғы 26 қаңтардағы Ресей Федерациясының Азаматтық кодексі (екінші бөлім), http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_9027/ 28.03.2017 ж. жағдай бойынша.

[11] Ресей Федерациясының Азаматтық кодексіне түсіндірме http://zakoniros.ru/?p=15567 // 28.03.2017 ж. жағдай бойынша.

Агенттік келісімдерге қолданылатын құқық туралы Конвенция 1992 жылы күшіне енді. Келісімдерді реттеуге қатысты Халықаралық сауда палаталарының да актілері бар: Әр елдің тараптары арасындағы сауда агенттік келісімдерін жасау жөніндегі нұсқау, 2002 жылы қабылданған Үлгілік коммерциялық агенттік келісімшарт. Көрсетілген актілерді тараптар өз агенттік келісімдерін әзірлеген кезде пайдалануға, сонымен бірге осы құжаттарға сілтеме жасауға болады [7, 100-101 б.].

Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауындағы «...Біз тауар өндіру мен өткізу, қызмет көрсету ісін жаһандық желіге бейімдеуіміз керек. ...Халықаралық ынтымақтастық аясында ұлттық экономикалық мүдделерді қорғап, ілгерілету қажет» деген бірінші басымдығына [8] байланысты халықаралық сауда қатынастарының, әсіресе, көрші мемлекеттермен арадағы сауда байланыстарының қарқынды дамуы қашан да өзекті болып қала береді.

Әр елдің халықаралық қатынастарды жете дамытуын оның өркениет жетістігі деп бағалауға болады. «Шарттар - бұл құқықтық құрылыстың ең көнелерінің бірі» - деп ғалымдар сипаттаған, халықаралық қатынастарды дамыту құралдары шарттардың, агенттік келісімдердің, халықаралық келісімдердің халықаралық аренадағы Қазақстанның орнын нығайтуда, дамытуда маңызы жоғары деп қорытындылауға болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Президентінің Назарбаев Университеті студенттері алдында сөйлеген сөзі // http://www.akorda.kz// 16.06.2017 ж. жағдай бойынша.

2. Байсымакова Д.С. Роман-германдық құқықтық жүйедегі комиссия шартының реттелуі // http://group-global.org/en/node/53547 // 07.02.2017 ж. жағдай бойынша.

3. Герчикова И.Н. Международное коммерческое дело: учебник, второе издание, переработанное и дополненное. - Москва: ООО «Издательство Юнита-Д», 2001. - 671 с.

4. Герчикова И.Н. Международное коммерческое дело. Практикум: учебное пособие для вузов. - Москва: ООО «Издательство Юнити-Д», 1999. - 527 с.

5. Ыдрышева С.К. Қазақстан Республикасының азаматтық құқығы: оқу құралы. - Астана: «Фолиант», 2015. - 248 б.

6. Мұқалдиева Г.Б. Құқықтық реттеу. Шарттар. ҚазҰУ Хабаршысы, 2011 жыл, Алматы қ. Научные статьи Казахстана // https://articlekz.com/ 16.06.2017 ж. жағдай бойынша.

7. Канашевский В.А. Агентские соглашения и договоры комиссии во внешнеторговом обороте // Журнал Российского права. - 2014. - №3 (207), 2014.- С. 96-104.

8. Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына жолдауы // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1700002017// 16.06.2017 ж. жағдай бойынша.

REFERENCES

1. Қazaқstan Prezidentiniң Nazarbaev Universiteti studentteri aldynda sөjlegen sөzi // http://www.akorda.kz// 16.06.2017 zh. zhaғdaj bojynsha.

2. Bajsymakova D.S. Roman-germandyқ құқyқtyқ zhүjedegi komissija shartynyң rettelui // http://group-global.org/en/node/53547 // 07.02.2017 zh. zhaғdaj bojynsha.

3. Gerchikova I.N. Mezhdunarodnoe kommercheskoe delo: uchebnik, vtoroe izdanie, pererabotannoe i dopolnennoe. - Moskva: OOO «Izdatel’stvo Junita-D», 2001. - 671 s.

4. Gerchikova I.N. Mezhdunarodnoe kommercheskoe delo. Praktikum: uchebnoe posobie dlja vuzov. - Moskva: OOO «Izdatel’stvo Juniti-D», 1999. - 527 s.

5. Ydrysheva S.K. Қazaқstan Respublikasynyң azamattyқ құқyғy: oқu құraly. - Astana: «Foliant», 2015. - 248 b.

6. Mұқaldieva G.B. Құқyқtyқ retteu. Sharttar. ҚazҰU Habarshysy, 2011 zhyl, Almaty қ. Nauchnye stat’i Kazahstana // https://articlekz.com/ 16.06.2017 zh. zhaғdaj bojynsha.

7. Kanashevskij V.A. Agentskie soglashenija i dogovory komissii vo vneshnetorgovom oborote // Zhurnal Rossijskogo prava. - 2014. - №3 (207), 2014.- S. 96-104.

8. Memleket basshysy N.Nazarbaevtyң 2017 zhylғy 31 қaңtardaғy «Қazaқstannyң үshinshi zhaңғyruy: zhahandyқ bәsekege қabilettilik» atty Қazaқstan halқyna zholdauy // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1700002017// 16.06.2017 zh. zhaғdaj bojynsha.